

CONCEPT
Strategische Agenda met Uitvoeringsprogramma

AgriFood Noordoost-Brabant (werknaam)

“Excellente AgriFood regio”

Opgesteld door: Roel Schutten

Versie : **concept 2.0**

Datum: 28 augustus 2013

Status: Vertrouwelijk

Inhoudsopgave

Samenvattend overzicht Programmalijnen, Actielijnen en Resultaten.....	3
AgriFood NOB: Ambitie, Strategie en Koers Inleiding.....	7
AgriFood NOB: Uitwerking Programmalijnen	
▪ People	14
▪ Business	17
▪ Innovation	20
▪ Basics.....	24
Communicatie.....	28
AgriFood NOB: Uitvoeringsprojecten	
▪ People	30
▪ Business	34
▪ Innovation	36
▪ Basics	41

Samenvattend Overzicht

	<p>Ambitie : Noordoost Brabant excelleert in 2020 als topregio in Agri&food. Door het agrifood-cluster worden maatschappelijke vraagstukken over duurzaamheid, voeding en gezondheid omgezet in producten, diensten en concepten met toegevoegde waarde voor mens, plant, dier en haar omgeving. Daarom is de regio aantrekkelijk voor mensen om er te wonen, werken en te studeren en voor bedrijven in het agrifood-cluster om zich er te vestigen.</p>
	<p>Strategie: Noordoost-Brabant heeft een economische infrastructuur, met het agrifoodcluster als voedingsbodem, gericht op duurzame ontwikkelingen en innovatie gericht. In dit ecoysteem werken ondernemingen en instellingen uit de gehele agrifoodketen met cross-overs naar andere sectoren, kennis- en onderzoeksinstellingen en overheden succesvol samen. We vinden elkaar op gedeelde ambities zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het ontwikkelen van nieuwe ketenconcepten en regionale kwaliteitsproducten; ▪ Het ontwikkelen van nieuwe voedingsconcepten in de zorg; ▪ Het realiseren van energieproducerende productiesystemen; ▪ Het verwaarden van bio-inhoudsstoffen; ▪ Het realiseren van een toonaangevende Dutch AgriFood Week; ▪ Het boeien en binden van talentvolle mensen aan de regio;
	<p>Koers: De koers wordt gevormd door 4 pijlers; mensen, ondernemerschap, innovatie en een goede basis. Deze pijlers zijn vertaald in 4 programmalijnen die via actielijnen worden omgezet in uitvoeringsprojecten waarbij het eigenaarschap bij ondernemers, kennisinstellingen of overheden ligt. Stichting Agrifood Noordoost Brabant (werknaam) is de drijvende kracht achter deze koers.</p>
1	<p>Programmalijn People Beroepsgericht opleidingsaanbod, ondernemendheid, flexibele arbeidsmarkt en kennis</p>
1.1	<p>Doel: Er is geen arbeidskrapte in de agri&food keten; vacatures kunnen op adequate wijze worden ingevuld, zowel op HBO/WO-, MBO en lagere niveaus. Actielijn 1.1: Verbetering match vraag en aanbod kwalitatief en kwantitatief.</p>
1.2	<p>Doel: Onderwijs en opleidingsaanbod op HBO en MBO niveau is afgestemd op de behoefte vanuit de agri&foodketen en op een kansrijk loopbaanperspectief, zowel voor starters op de arbeidsmarkt als in het kader van een leven lang leren. Actielijn 1.2: Aansluiting opleidingsaanbod bij (toekomstige) behoefte bedrijfsleven en loopbaanperspectief.</p>
1.3	<p>Doel: De regio staat bekend vanwege haar toegepaste kennis op het gebied van food, ondermeer zichtbaar in de aanwezigheid van een toonaangevend kennis- en opleidingscentrum. Actielijn 1.3: Realisatie opleiding(en) Food/Foodmarketing/Foodketen</p>
1.4	<p>Doel: Verdere toepassing van (high-)technologie in met name land- en tuinbouw en daarvoor benodigde expertise bij (toekomstige) ondernemers/medewerkers in het groene domein. Actielijn: 1.4 Ontwikkeling van Opleiding- en kenniscentrum Smart Agri Technologies</p>
1.5	<p>Doel: Ondernemendheid in het onderwijs en het bedrijfsleven wordt versterkt; focus op waardecreatie door samenwerking en innovatie Actielijn 1.4: Bevorderen van ondernemendheid in de regio.</p>
	<p>Beoogde resultaten 2016:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Er is een breed AgriFood HRM-netwerk en een op de regio toegespitste AgriFood Human Capital Agenda; ▪ Er zijn kennisnetwerken op het gebied van duurzame inzetbaarheid en mobiliteit van medewerkers;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Onderwijs en bedrijfsleven bespreken gezamenlijk op de (toekomstige) arbeidsbehoefte in regio toegesneden competentieprofielen; ▪ De regionale opleiding Foodoperator MBO-niveau heeft 200 leerlingen geschoold; ▪ Er is een Talentontwikkelingsprogramma AgriFood op HBO-niveau; ▪ Haalbaarheid voor een opleiding(instituut) gericht op Food/Foodmarketing/Foodketen is onderzocht; ▪ Er is een opleiding- en kenniscentrum Smart Agri Technologies. ▪ Er is een Center of Entrepreneurship gericht op versterking van de ondernemendheid in het onderwijs; ▪ Er is een Center of Expertise Food verbonden aan de HAS.
--	--

2	Programmalijn Business Nieuwe bedrijvigheid, ontmoeting en samenwerking, innovatievermogen en business development
2.1	Doel: Doordat nieuwe bedrijven (zowel starters als sleutelspelers in de agrifood of in de cross-over sectoren) zich vestigen in de regio en het bestaande agri&foodcluster zich heeft kunnen doorontwikkelen wordt de centrumpositie van Noordoost Brabant verder versterkt. Actielijn 2.1: meer startende en groeiende innovatieve agri&foodbedrijven
2.2	Doel: Het bevorderen van samenwerking, met name gericht op (open) innovatietrajecten en (new) business development, zowel binnen de agri&foodketen als met andere sectoren. Actielijn 2.2.: netwerkversterking gericht op samenwerking in de agrifoodketen en met andere sectoren in de regio.
2.3	Doel: Het aantal succesvolle innovaties neemt toe doordat ondernemers op een gestructureerde wijze gedurende (een deel van het) innovatieproces begeleidt worden. Actielijn 2.3: Realisatie van AgriFood Innovatie Support (werknaam)
2.4	Er is een sluitende en toegankelijke kapitaalstructuur ten behoeve van duurzame ontwikkeling en innovatie voor zowel startende als bestaande agrifoodbedrijven. Actielijn 2.4: realisatie van een sluitende en toegankelijke kapitaalstructuur voor startende en als bestaande bedrijven gericht op het financieren van zowel duurzame ontwikkeling als innovatie. Trekker: BOM
	Beoogde Resultaten 2016 <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionaal Acquisitiebeleid AgriFood is opgesteld en in uitvoering ▪ In de regio is een programma gericht op netwerkversterking in uitvoering waar ondernemers, overheden en onderwijs elkaar op diverse wijzen en rondom verschillende onderwerpen ontmoeten. ▪ Er is makel- en schakelcapaciteit tot op bedrijfsniveau beschikbaar waar bedrijven en instellingen een beroep op kunnen doen. ▪ Jaarlijks worden 20 innovatie-initiatieven ondersteund door AgriFood Innovatie Support ▪ De beschikbare kapitaalstructuur is geoptimaliseerd en de bereikbaarheid voor ondernemers en instellingen is verbeterd.

3	Programmalijn Innovation Innovatieclusters, Excellente toepassing van kennis, programma's sleutelgebieden, onderzoeksfaciliteiten,
3.1	Doel: In de regio bevinden zich innovatieclusters, proeftuinen en living labs die een belangrijke rol vervullen in het realiseren van een (open)innovatie-ecosysteem. Actielijn 3.1: Realisatie van innovatieclusters.
3.2	Doel: Om de innovatiekracht te vergroten wordt een kennis- en businesscenter ontwikkeld waarbij de toepassing en overdracht van kennis centraal staat. Actielijn 3.2 Realisatie van een kennis- en businesscentrum AgriFood
3.3	Doel: Er zijn kennisclusters (onderwerpniveau) en uitvoeringsconsortia (op programma- of projectniveau) gerealiseerd waardoor op de sleutelgebieden voor transitie en vernieuwing van de agrifood-keten.

	<p>Actielijn 3.3 Realisatie van kennisclusters en uitvoeringsconsortia ondersteuning van uitvoeringsprogramma's op de volgende sleutelgebieden:</p> <p>Sleutelgebied: Duurzame Waardeketens;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkelen van nieuwe sourcings- of ketenconcepten in de real-foodmarkt; ▪ Ontwikkelen van nieuwe regionale kwaliteitsproducten; ▪ Realiseren van nieuwe verbindingen met consumenten; ▪ Reductie van verspilling in de agrifoodketen; ▪ Ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen voor groene en blauwe diensten; <p>Sleutelgebied: Gezonde voeding en Life-sciences;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkelen van nieuwe voedingsconcepten in de zorg ▪ Ontwikkelen van nieuwe zorgconcepten met verbinding naar land- en tuinbouw of natuur ("social farming"); ▪ Realiseren van een "One Health-aanpak" waarin gezonde mensen, gezonde omgeving en gezond mensen in samenhang in uitvoering gebracht worden. ▪ Ontwikkelen van specialistische voeding in de vorm van menukaarten voor bijvoorbeeld ouderen of mensen met obesitas of kanker. ▪ Ontwikkelen van nieuwe en gezonde voedingsproducten of -concepten voor mens, dier of plant. <p>Sleutelgebied: (ICT-) Technologie en Logistiek;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Toepassen van nieuwe technologieën die invulling geven aan "smart farming". ▪ Ontwikkelen en toepassen van slimme distributieconcepten; ▪ Toepassen van "high-care" technologie in voeding. <p>Sleutelgebied: Biobased en Groene Energie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het stimuleren van energieproducerende productiesystemen; ▪ Stimuleren van productie van groene energie ▪ Duurzame eiwitverrijking ten behoeve van food, feed en pharma, gestimuleerd door ▪ Verwaarden van reststromen door omzetting in grondstoffen (functionele eiwitten of bio-actieve stoffen).
3.4	<p>Doel: Bedrijven en instellingen kunnen beschikken over uitstekende onderzoeksfaciliteiten en faciliterende diensten welke deel uit maken van het open innovatie-ecosysteem.</p> <p>Actielijn 3.4: Bevorderen van facility sharing op het gebied van laboratoria en diensten.</p>
	<p>Beoogde Resultaten 2016</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ In de regio vormt een netwerk van innovatiecentra de fysieke en zichtbare pijlers in het innovatie-ecosysteem; ▪ Een kennis- en businesscentrum waarin bedrijfsleven en kennisinstellingen innovaties op het gebied van technologie, productontwikkeling en de relatie met de consument met elkaar kennis delen en omzetten in business, bevindt zich in de realisatiefase. ▪ Op de sleutelgebieden Duurzame Waardeketens, Voeding&Gezondheid, (ICT-) Technologie&Logistiek en Biobased&Energie zijn ten minste 16 kennisnetwerken en uitvoeringsconsortia gevormd die het (mede-)eigenaarschap over uitvoeringsprojecten voeren. ▪ Er is een vouchersysteem ontwikkeld en beschikbaar waardoor MKB-bedrijven de beschikking kunnen hebben over onderzoeksfaciliteiten in de regio.
4	<p>Programmalijn Basics Toplocaties, Vestigingsklimaat, Mobiliteit, Verbinding Stad-Platteland.</p>
4.1	<p>Doel: De regio beschikt over 5 toplocaties gericht op waar clusters van bedrijven en instellingen beschikken over faciliteiten die duurzame ontwikkelingen en innovaties bevorderen.</p> <p>Actielijn 4.1: Realiseren van 5 toplocaties die fungeren als fysieke centra voor vernieuwing.</p>
4.2	<p>Doel: De regio biedt een vestigingsklimaat stimulerend voor het realiseren van duurzame</p>

	ontwikkelingen en innovaties. Actielijn 4.2: Realiseren van een innovatiebevorderend vestigingsklimaat.
4.3	Doel: De bereikbaarheid en mobiliteit in de regio is duurzaam (veilig, zuinig en schoon) en van hoog niveau, wat de aantrekkelijkheid van de regio vergroot. Actielijn 4.3: Uitvoering geven aan maatregelenpakket voor de realisatie van de regionale bereikbaarheids- en mobiliteitsopgaven uit de Brabantse Gebiedsagenda.
4.4	Doel: Er worden duurzame verbindingen gerealiseerd tussen ontwikkelingen ten aanzien van natuur en landschap, stad- en dorp en economie. Actielijn 4.4: Realiseren van duurzame verbindingen tussen natuur, stad en dorp en economie.
4.5	Doel: Werkgevers in (de andere speerpuntsectoren zorg, techniek en services) in de regio Noordoost Brabant beschikken over goed en voldoende personeel door onder meer een goede aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, iedereen doet mee, organiseren van de achterban van werkgevers / sectoren, strategisch HRM beleid, leven lang leren. Actielijn 4.5: Realiseren van de acties in het Uitvoeringsprogramma 5* Noordoost Brabant Werkt! 2013-2015 door werkgevers, onderwijs en overheden
	Beoogde Resultaten 2016 Basics <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkeling van 5 toplocaties in de regio; ▪ De regio staat bekend om haar vestigingsklimaat gericht op het bevorderen van duurzame ontwikkeling en innovaties; ▪ Er wordt uitvoering gegeven aan een in 30-verband opgesteld maatregelenpakket voor de realisatie van de regionale bereikbaarheids- en mobiliteitsopgaven uit de Brabantse Gebiedsagenda; ▪ Er zijn 5 aansprekende projecten op het snijvlak van stad-platteland waar op ondernemende wijze verbindingen worden gerealiseerd; ▪ Goed en voldoende personeel voor werkgevers in de zorg, techniek en services.

5	Communicatie Data, Branding, events, herkenning en erkenning
5.1	Doel: "De agri&foodregio in kaart"; Er is een relevante data- en informatieset van het agrofoodcomplex in termen van bedrijven, instellingen, netwerken, economische en maatschappelijke waarden waarop monitoring van trends en ontwikkelingen plaatsvinden Actielijn 5.1. Opbouwen data- en informatieset AgriFood en opzetten monitoringsprogramma
5.2	Doel: "De agri&foodregio op de kaart"; Een regiobreed agrifood communicatieplan, Actielijn 5.2: Ontwikkelen en uitvoeren van een communicatieplan
5.3	Doel: In Noordoost Brabant vinden jaarlijks meerdere toonaangevende publieksevents en Business-to-Business events plaats die bijdragen aan het doelstellingen van de regio. Actielijn: Samenhangend uitvoeringsplan gericht op evenementen en festivals die de doelstellingen van AgriFood versterken.

AgriFood Noordoost Brabant

Ambitie, Strategie en Koers

Inleiding

Noordoost-Brabant is een economisch sterke regio. Daarin vervult het agri&food cluster een essentiële rol. Maar de sterke positie van de regio is naar de toekomst toe niet vanzelfsprekend. En dat terwijl voor de topsector Agri&Food de komende decennia belangrijke groeikansen worden verwacht. Er zijn grote uitdagingen als gevolg van ondermeer wereldwijde bevolkingsgroei en veranderingen in voedingspatronen. Om deze groeikansen ook daadwerkelijk te kunnen benutten dienen innovatieve en duurzame producten en productiemethoden ontwikkeld te worden. Noordoost-Brabant wil vanuit haar historie, dichtheid, verwevenheid en compleetheid van het Agri&Foodcomplex hierin een leidende en onderscheidende rol spelen. Dit is belangrijk voor de economie van de regio en van Nederland, ook in internationaal perspectief.

Dit uitvoeringsprogramma geeft de koers aan naar het doel en de ambitie: excelleren als topregio in Agri&Food. Het is de startagenda van de samenwerkende overheden, kennisinstellingen en bedrijven in de Stichting AgriFood Noordoost-Brabant

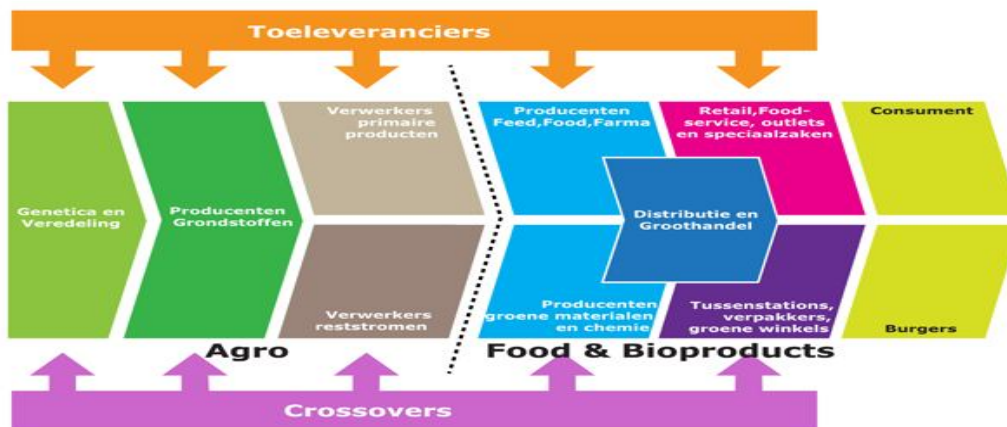
Noordoost-Brabant

- De regio Noordoost Brabant omvat 20 gemeenten met in totaal 637.000 inwoners. Er zijn ruim 300.000 banen (2012). De totale gerealiseerde toegevoegde waarde bedroeg in 2012 € 20,5 miljard.
- Brabant is van alle 256 EU-regio's de grootste agri&foodexporteur. Binnen deze provincie heeft Noordoost-Brabant Noordoost in agri&food de sterkste positie. De topsector Agri&Food (incl. Tuinbouw en Uitgangsmaterialen) levert ruim 30.000 arbeidsplaatsen op en een toegevoegde waarde van € 1,9 miljard. Dit komt neer op een bijdrage van 10% van de gehele regio Noordoost Brabant in zowel arbeidsplaatsen als toegevoegde waarde.
- De regio ligt strategisch tussen een aantal wetenschappelijke centra waarmee intensieve relaties zijn zoals Wageningen (met de WUR, NIZO en Food Valley, Nijmegen (Radboud Universiteit en Health Valley), Eindhoven (Technische Universiteit en Brainport) en Tilburg (KUB, en Midpoint)
- Mede dankzij deze wetenschappelijke centra en de samenwerking met de naburige regio's die zich richten op foodtechnology (Helmond) en tuinbouw (Venlo) heeft Noordoost-Brabant zich ontwikkeld tot hét toepassingsgebied en de proeftuin voor nieuwe producten, technieken en concepten in de agrifood-keten.
- Agri&food heeft een bewezen trackrecord in de regio. Uit het ondernemerschap in deze regio zijn vele (inter-)nationale topspelers voortgekomen zoals Unilever, Akzo Nobel, Organon, Nutreco en VION.

De unieke kracht van Noordoost-Brabant

In het daadwerkelijk realiseren van dit perspectief willen ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden uitgaan van de unieke kracht waar Noordoost-Brabant over beschikt. Dat is de aanwezigheid maar vooral de compleetheit en kwaliteit van het agri&foodcluster in de regio. Dit sterke cluster bestaat uit:

- Bedrijven in de volledige agri&foodketen van uitgangsmateriaal tot aan eindproducten richting consument/eindgebruiker in zowel de foodproductie als bioproducts en groene energie;
- Bedrijven in sectoren die waarde toevoegen en ontleen aan samenwerking met de agri&foodketen zoals health en pharma, life sciences maar ook logistiek, bouw&infra, ICT, metaal- en electrotechniek en de zakelijke dienstverlening;
- Kennisinstellingen, in het bijzonder MBO-en HBO-onderwijsinstellingen en laboratoriumfaciliteiten actief in voor agrifood relevante domeinen.

Nergens in Nederland is er sprake van een dergelijk bestaand en onderling verbonden agrarische sector en foodcluster van deze omvang en kwaliteit. Hiervan maken vele honderden bedrijven en instellingen deel uit, van (internationaal) grootbedrijf tot MKB-ondernemingen, van bedrijven met een rijke historie tot start-ups. Agri&food zit in de DNA van de regio. Door dit cluster verder te versterken en te vernieuwen moet het in staat worden gesteld het geschetste perspectief daadwerkelijk te realiseren met de daarbij behorende meerwaarde zowel economisch als maatschappelijk, sociaal voor de regio. Dat vereist een samenwerkingsstrategie van zowel ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Dat is Agri&Food Noordoost-Brabant (werknaam).

Krimp

Deze samenwerking is niet vrijblijvend. De economische positie van de regio staat onder druk. En daarmee de vitaliteit van stad en platteland. De voorsprong op andere regio's slinkt. Had de regio in 2007 nog 25% minder werklozen dan het landelijk gemiddelde, in 2013 is dit 7% minder. Tegelijkertijd hebben bedrijven moeite om vacatures op het vereiste competentieniveau ingevuld te krijgen. Specifieke bedrijvigheid en expertise dreigen te verdwijnen waardoor in de agro&foodketen er mogelijk schakels op termijn gaan ontbreken. Er is druk op de kwaliteit van de groene ruimte, niet in de laatste plaats door groei van vooral de veehouderij in deze regio en door vraagstukken rondom gezondheid en duurzaamheid. Dit alles komt het imago van de regio en daarmee haar aantrekkelijkheid voor bijvoorbeeld nieuwvestiging van bedrijven niet ten goede. Deze ontwikkelingen vragen om actie om het perspectief op een vitale samenleving voor inwoners en bedrijven te behouden en waar nodig te versterken.

Groei

Agri&food is de groediamant van en voor de regio. De wereldwijde stijgende vraag naar voedsel vraagt om slimme en vooral duurzame oplossingen. Vergrijzing, ziekten en daarbij gepaard gaande stijging van zorgkosten doen de vraag naar gespecialiseerde

'voeding op maat' toenemen. In de noodzaak anders om te gaan met schaarser wordende grondstoffen, het tegengaan van verspilling en het stimuleren van een meer circulaire economie, groeit de behoefte aan een 'biobased economy' waarbij vooral vanuit agro nieuwe verbindingen met energie en grondstoffen liggen. En tot slot ligt er een stevige uitdaging om op zorgvuldige wijze dit perspectief te realiseren in combinatie versterking van het maatschappelijke draagvlak waardoor waardering en trots op de eigen regio, toeneemt. Kortom, Agri&Food als voedingsbodem voor duurzame regionale groei.

Doel

Het doel van het uitvoeringsprogramma is een op een duurzame ontwikkeling en innovatie gericht "ecosysteem" te realiseren waardoor ondernemers, onderwijs en overheid zowel afzonderlijk als in samenhang in staat zijn de maatschappelijke uitdagingen waar zij voor staan aan te gaan. Met de agri&food sector als motor voor een duurzame economische en maatschappelijke ontwikkeling.

Subdoelen:

De hierbij behorende subdoelen zijn:

- Er is geen arbeidskrachte (zowel kwantitatief als kwalitatief) in het agri&foodcluster te hebben door een gezamenlijke aanpak van bedrijfsleven, onderwijs en overheden;
- Er zijn in de regio innovatiecentra en proeftuinen voor het toepassen van kennis in nieuwe of verbeterde producten, diensten, concepten of productieprocessen;
- Dat consortia van bedrijven samen met kennisinstellingen en overheden op ondernemende wijze een substantiële bijdrage geleverd aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken met name op het terrein van duurzaamheid en gezondheid.
- De regio een aantrekkelijk is om te wonen, werken, ondernemen, studeren en te recreëren omdat de hiervoor benodigde randvoorwaarden zijn gerealiseerd

Ambitie

In 2020 is Noordoost-Brabant dé excellente topregio Agri&food door;

- innovatieve topspeler in Nederland en daardoor internationaal te zijn, daar waar het gaat om ontwikkeling en productie in agri&food en daaraan gerelateerde biobased ingrediënten en eindproducten;
- de proeftuin te zijn waar de gehele agri&food keten met haar toeleveranciers uit andere sectoren elkaar vinden en succesvol samenwerken aan versterking en innovatie van het agro&food cluster om de maatschappelijke uitdagingen en groeikansen daadwerkelijk te realiseren.

Focus 2020

De Agri&Foodsector bevindt zich in een transitie fase. De focus van Agrifood Noordoost-Brabant wordt bepaald door op ondernemende wijze maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. Dit door enerzijds de werking van het huidige agri&foodsysteem te optimaliseren en het weghalen van "maatschappelijke weerstanden" . Maar ook door meer radicale innovaties te stimuleren die een voorbode zijn van het agro&foodsysteem van de toekomst. Dat moet de "motor" van Noordoost-Brabant worden; partijen in en rondom de agri&foodketen die zich op ondernemende wijze inzetten voor vernieuwing en innovatie, zowel in producten als processen. De focus ligt hierbij op verbinden en vernieuwen.

- Verbinden: ketenoptimalisatie door verdergaande verduurzaming van producten en productieprocessen op weg naar een circulaire economie door oa. optimaliseren van distributie en logistiek, maatschappelijke acceptatie en het

verwaarden van reststromen; Waardecreatie door vermindering van de foodprint van het agri&foodcluster, 'meer met minder'. Hierdoor levert de regio een belangrijke bijdrage aan de opgave om door zowel productie maar zeker ook door ontwikkeling van expertise om de voedselvoorziening in de wereld veilig te stellen. En dat binnen de kaders die het ecosysteem ons geeft.

- Vernieuwen: het bouwen van nieuwe netwerken en ketens, juist door cross-overs waardoor technologie of kennis van buiten agri&food nieuwe toepassingsmogelijkheden krijgt binnen agro&food. Bijvoorbeeld om daarmee gezondheid ('one health') en veiligheid in ondermeer het streven naar meer gezonde (specialistische) voeding voor mens, dier en plant en voedselveiligheid. Waardecreatie door het juist anders toepassen of organiseren van de agro&foodketen.

Strategie

Om de gesignaleerde kansen vanuit agro&food te kunnen verzilveren zal Agri&food Noordoost-Brabant een bijdrage leveren aan:

- Versterken van bestaande dynamiek benutten. De regio kenmerkt zich door veel activiteiten gericht op ontwikkeling en innovatie. Er is een gebrek aan samenhang, overzicht of schaal op regioniveau. Door op regioniveau verbindingen te versterken zal een impuls gegeven worden aan economische ontwikkeling.
- Versterking van het gehele agri&foodcomplex; in transitie naar een circulaire economie is de kracht van de keten, zowel van de afzonderlijke schakels als het geheel, cruciaal. We richten ons op het in stand houden en versterken van de gehele agri&food complex, van groot- tot kleinbedrijf, van uitgangsmateriaal tot klantbediening, van onderzoek tot productie.
- Verbinden van de agri&foodketen met andere sectoren (cross-overs). Hierdoor ontstaat nieuwe kennis en inzichten die kunnen leiden tot nieuwe toepassingen. Door deze keuze een impuls aan agro&food ook een impuls aan andere sectoren in de regio middels open innovatie en clusterbenaderingen.
- Het ontwikkelen en uitvoeren van een (open) innovatieconcept dat het marktgericht ontwikkelen van nieuwe producten en concepten om maatschappelijke uitdagingen bevordert. Daarbij is het van belang dat het resultaat van de (open) innovatie uiteindelijk, in welke vorm dan ook, mede ten goede komen aan de regio (de "fonteingedachte").
- Versterking van de samenwerking in de 'gouden driehoek' (overheden, kennisinstututen en bedrijfsleven) ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid maar met een gezamenlijke visie en strategie. Om eigen slagkracht te vergroten, werken we samen met omliggende regio's en universiteiten en gaan we deel uit maken van relevante (inter-)nationale netwerken.

Samenhang.

Dit programma zal worden uitgevoerd in samenhang met andere innovatieprogramma's op relevante domeinen.

Op Europees niveau sluit dit programma aan bij de doelstellingen uit Horizon 2020 waarin de Europese commissie middels een "smart specialisation strategy" inzet op slimme en duurzame groei. De agri&food sector en het innoveren middels cross-overs zijn daarin expliciet benoemd. Dit vormt een belangrijk vertrekpunt voor Europese stimuleringsprogramma's zoals EFRO.

Op Nationaal niveau geeft dit programma invulling aan het Topsectorenbeleid, in het bijzonder vormgegeven in de TKI Agri&food/Tuinbouw en Uitgangsmaterialen en de Human Capital Agenda.

Op Brabants niveau geeft dit programma mede uitvoering aan het Economisch Programma 2020 en in het bijzonder het Innovatieprogramma Agri&food Brabant 2020. Samenhang is er nadrukkelijk met de van betekenis zijnde centra en initiatieven om ons heen. Dat geldt voor de wetenschappelijke centra in Nijmegen, Wageningen, Tilburg, Maastricht, Eindhoven en Utrecht. In Brainport 2020 organiseren we een gezamenlijke triple-helix agenda met ondermeer Brainport Eindhoven, Midpoint, Greenport Venlo en Keyport Midden-Brabant. Daarnaast zal ook met Foodvalley, Foodport Zeeland bestaande verbindingen versterkt worden.

Opbouw langs Programmalijnen, Actielijnen en Projecten.

Deze strategische agenda met uitvoeringsprogramma is opgebouwd uit 4 programmalijnen; people, business, innovation en basics. Samen vormen zij de inhoudelijke pijlers van de gekozen strategie waarop de regio wil excelleren. De keuze voor deze programmalijnen vindt plaats door het samenwerkingsverband van overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen.

De programmalijnen zijn vervolgens vertaald in een koers in de vorm van actielijnen. Per actielijn is er een ambassadeur. Een betrokken boegbeeld uit de regio die zich inzet om de beoogde doelstelling te realiseren, ondersteunt door een projectmanager uit de uitvoeringsorganisatie. Invulling geven aan de gekozen koers ligt bij de triple helix samenwerking, waarbij de rollen van de actoren per actielijn of initiatief kunnen verschillen. Onderdelen van de koers kunnen eigenstandig worden uitgevoerd, al dan niet met support van buiten de regio.

Actielijnen worden in de praktijk gebracht door initiatieven die een bijdrage leveren aan het geformuleerde doel. Het eigenaarschap van de projecten ligt bij (één van) de projectpartners.

Sommige projecten of initiatieven zijn al (deels) in uitvoering of kunnen snel starten. In alle domeinen lopen nu al projecten die bijdrage aan de geformuleerde agrifood ambitie. Andere vragen om nadere uitwerking. Initiatieven kunnen zich beperken tot een project of in de tijd doorontwikkelen tot een programma.

Dit uitvoeringsprogramma en daarmee de gekozen koers is dynamisch en een momentopname opgetekend medio 2013. De uitvoering zal zich kenschetsen door dynamiek in het portfolio van initiatieven. Het is niet de bedoeling de agrifood-samenwerking een optelsom van projecten te laten zijn. Het gaat juist om datgene te ondersteunen in onderlinge samenhang, wat het zaai-bed is voor uitvoering voor betrokken en belanghebbende partijen.

De 4 genoemde programmalijnen kennen de volgende inhoudelijke accenten;

- People

Centraal staan mensen. Ondermeer in de match tussen mensen en het werk in agro&food. Initiatieven en projecten in dit domein hebben te maken met arbeidsmarkt en het (blijvend) ontwikkelen van kennis en vaardigheden. Speciale aandacht is er voor het interesseren van jonge mensen voor een carrière in agri&food en hun aansluiting op de (toekomstige) arbeidsmarkt en de ontwikkeling van een kenniscentrum gericht op foodmarketing en foodketen.

- Business

Binnen dit domein richten we ons op het creëren, versterken en vernieuwen van netwerken en het vergroten van innovatievermogen van ondernemers en ondernemingen die aansluiten op de speerpunten van de regio. Ook richten

initiatieven zich op het helpen van startende ondernemers en het bevorderen van ontwikkeling en innovatie in en met het midden- en kleinbedrijf. Het aantrekken van nieuwe bedrijven en doorontwikkeling van bestaande bedrijven zorgen ervoor dat in de regio de kritische massa in alle schakels van de agri&food-keten op peil blijft.

- Innovation

Activiteiten in dit domein zijn gericht op het ontwikkelen van innovatieve clusters of proeftuinen (volgens het open innovatiemodel) in de regio waardoor samenwerking, ontwikkeling, innovatie en kennisoverdracht bevorderd wordt. Projecten in dit domein hebben tot doel om toegevoegde waarde en verduurzaming van producten en productieprocessen te realiseren door zowel ketenoptimalisatie als systeeminnovatie. Op ondernemende wijze wordt kennis en innovatie toepasbaar gemaakt gericht op het oplossen van maatschappelijke vraagstukken zowel binnen de agri&foodketen als door middel van cross-overs met health, pharma, bouw, logistiek, ICT, technologie en biobased productie.

- Basics

Centraal in dit domein staat de randvoorwaardelijke infrastructuur voor een sterke regio middels toplocaties, bereikbaarheid & mobiliteit, de verbinding tussen stad en platteland, en maatschappelijke waardering van Agri&Food. Een goed woon-, werk en leefklimaat biedt de juiste basis om te excelleren als topregio in Agrifood.

Naast deze 4 programmaliijnen zal in de uitvoeringsagenda, de volgende 2 aspecten eveneens de nodige aandacht krijgen;

- Communicatie

De regio dient, op basis van haar reputatie en prestaties, op de kaart gezet te worden als innovatieve topspeler in Agri&Food. Daarnaast zal ook de interactie met partners in de samenwerking alsook burgers en consumenten vanuit dit uitvoeringsprogramma versterkt worden.

- Governance en organisatie.

In de traditie van "samen doen" die Brabant kenschetst is de triple helix een kansrijk en bewezen samenwerkingsmodel. De specifieke toepassing hiervan in deze regio en de focus op agro&food zal gedurende de uitvoering van deze agenda verder vorm en inhoud moeten krijgen. Dit geldt evenzeer voor de beoogde uitvoeringsorganisatie.

Samengevat:

Ambitie:

Noordoost Brabant excelleert in 2020 als topregio in Agri&food. Door het agrifood-cluster worden maatschappelijke vraagstukken over duurzaamheid, voeding en gezondheid omgezet in producten, diensten en concepten met toegevoegde waarde voor mens, plant, dier en haar omgeving. Daarom is de regio aantrekkelijk voor mensen om er te wonen, werken en te studeren en voor bedrijven in het agrifood-cluster om zich er te vestigen.

Strategie:

Noordoost-Brabant heeft een economische infrastructuur, met het agrifoodcluster als voedingsbodemp, gericht op duurzame ontwikkelingen en innovatie gericht. In dit ecoysteem werken ondernemingen en instellingen uit de gehele agrifoodketen met cross-overs naar andere sectoren, kennis- en onderzoeksinstellingen en overheden succesvol samen. We vinden elkaar op gedeelde ambities zoals:

- Het ontwikkelen van nieuwe ketenconcepten en regionale kwaliteitsproducten;
- Het ontwikkelen van nieuwe voedingsconcepten in de zorg;
- Het realiseren van energieproducerende productiesystemen;
- Het verwaarden van bio-inhoudsstoffen;
- Het realiseren van een toonaangevende Dutch AgriFood Week;

Het boeien en binden van talentvolle mensen aan de regio;

Koers:

De koers wordt gevormd door 4 pijlers; mensen, ondernemerschap, innovatie en een goede basis. Deze pijlers zijn vertaald in 4 programmalijnen die via actielijnen worden omgezet in uitvoeringsprojecten waarbij het eigenaarschap bij ondernemers, kennisinstellingen of overheden ligt. Stichting Agrifood Noordoost Brabant (werknaam) is de drijvende kracht achter deze koers.

AgriFood Noordoost Brabant

Uitwerking Programmaliijnen

In onderstaand deel zijnde 4 genoemde programmaliijnen uitwerkt naar doelen in de vorm van actielijnen.

Programmaliijn People

Beroepsgericht opleidingsaanbod, ondernemendheid, flexibele arbeidsmarkt en kennis

Centraal staan mensen. Ondermeer in de match tussen mensen en het werk in agri&food. Initiatieven en projecten in dit domein hebben te maken met arbeidsmarkt en het (blijvend) ontwikkelen van kennis en vaardigheden. Speciale aandacht is er voor het interesseren van jonge mensen voor een carrière in agri&food en hun aansluiting op de (toekomstige) arbeidsmarkt. De regio onderscheidt zich in haar ondernemendheid die wij, zowel in het onderwijs als in het bedrijfsleven en bij de overheden verder willen vergroten. De regio wil een op termijn toonaangevend kenniscentrum zijn voor foodmarketing en foodketens.

Vertrekpunt 2013

De arbeidsmarkt in Noordoost Brabant kent in 2013 een krimpend aantal banen, steeds minder vacatures en een stijging van het aantal werkzoekenden. Er is een significante vervangingsvraag als gevolg van vergrijzing. De vraag naar hoger opgeleid personeel neemt toe. Specifiek voor agri&food geldt dat in de primaire land- en tuinbouw slechts 20% van de vacatures ingevuld kan worden vanuit het groene onderwijs en dat de sector concurrentie ondervindt van andere sectoren. Een recente inventarisatie van het bedrijvennetwerk Food&Feed wijst uit dat daarbij aangesloten bedrijven de komende 5 jaar meer dan 1.100 vacatures verwachten met name procesoperators, productie- en logistieke medewerkers). In zijn algemeenheid kan vastgesteld worden dat er beperkt inzicht is in de toekomstige regionale arbeidsbehoefte (zowel kwalitatief als kwantitatief) hetgeen wel wenselijk is voor een goede aansluiting met ondermeer het onderwijs.

Daarmee ligt de opdracht om de arbeidsparticipatie te doen stijgen. Om te zorgen dat het imago om te werken in de agri&food keten in zijn algemeenheid maar bijzonder ook in deze regio, verbetert en dat bedrijven in staat zijn goed werkgeverschap te bieden. Het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen dienen gezamenlijk te werken aan een beroepsgericht opleidingsaanbod. Dit om een mismatch op de arbeidsmarkt op termijn te voorkomen.

De regio wil een kennis- en opleidingscentrum zijn waar kennis tot praktijk wordt gebracht, waar mensen elkaar ontmoeten gericht delen en toepassingsgericht verder valoriseren van beschikbare wetenschappelijke kennis op het terrein van foodmarketing/foodketens. Bestaande expertise en opleidingen in deze zouden gebundeld, versterkt moeten worden.

Ondernemendheid in agri&food vraagt om nieuwe kwalificaties en eisen. Als gevolg van ondermeer schaalvergrotingen, nieuwe technologieën maar ook wijzigende marktomstandigheden en maatschappelijke context vraagt om nieuwe competenties.

Sleutelbegrippen hierbij zijn waardegerichtheid, samenwerking en innovatie. Het is niet vanzelfsprekend dat zowel huidige als toekomstige als huidig werkende in de sector over deze competenties beschikken.

Koers 2020:

Doel: Er is geen arbeidskrapte in de agri&food keten; vacatures kunnen op adequate wijze worden ingevuld, zowel op HBO/WO-, MBO en lagere niveaus.

Actielijn 1.1: Verbetering match vraag en aanbod kwalitatief en kwantitatief.

Ambassadeur: Bob Hutten

Toelichting: Er zullen gezamenlijke inspanningen vanuit bedrijfsleven, onderwijs en overheden verricht moeten worden gericht op zowel goed werkgeverschap op terreinen als instroom van nieuwe arbeidskrachten, duurzame inzetbaarheid van medewerkers, mobiliteit van werknemers (arbeidspools), en profilering van de agrifoodsector als aantrekkelijke werkomgeving. Hiertoe is naast een passend wettelijk kader vooral van belang dat bedrijven elkaar stimuleren en ondersteunen in het ontwikkelen van een meer strategisch HRM-beleid op zowel bedrijfsniveau als bedrijfsoverstijgend. Tevens dient transparantie van de agrifood arbeidsmarkt vergroot te worden bijvoorbeeld ook door verbinding te zoeken met andere sectoren met soms vergelijkbare arbeidsvraagstukken zoals de bouw. Naast diverse uitvoeringsprojecten zal een regionaal AgroFood HRM-Netwerk (als verdere uitbouw Food&Feed-netwerk) opgezet gaan worden die deze kennisuitwisseling faciliteert en de regionale AgriFood Human Capital Agenda opstelt.

- 1. Onderwijs en opleidingsaanbod op HBO en MBO niveau is afgestemd op de behoefte vanuit de agri&foodketen en op een kansrijk loopbaanperspectief, zowel voor starters op de arbeidsmarkt als in het kader van een leven lang leren.**

Actielijn 1.2: Aansluiting opleidingsaanbod bij (toekomstige) behoefte bedrijfsleven en loopbaanperspectief

Ambassadeur: Peer van Summeren

Toelichting: Om de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt te optimaliseren is het van belang dat de kwalificatiestructuren zoals die in het MBO/HBO onderwijs gehanteerd worden aansluiten bij de (toekomstige) arbeidsbehoefte. Hiertoe zal op regionaal niveau een Platform tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven gevormd moeten gaan worden gericht op het ontwikkelen van "regionale competentieprofielen". Naast functiegebonden opleidingen zal er extra aandacht komen voor talentontwikkeling via o.a. food-traineeships en minorprogramma's omdat door ondermeer schaalvergroting en technologische ontwikkelingen de vraag naar hoger opgeleid personeel in agrifood zal toenemen.

- 2. De regio staat bekend vanwege haar toegepaste kennis op het gebied van food, ondermeer zichtbaar in de aanwezigheid van een op termijn toonaangevend kennis- en opleidingscentrum.**

Actielijn 1.3: Realisatie opleidingen Foodmarketing/Foodketen.

Ambassadeur: (vanuit HAS/Avans)

Toelichting: Er is behoefte aan betere en meer innovatieve marketingkennis van met name in de voedingsketen. Dit als element is de opgave hogere toegevoegde waarde te realiseren bijvoorbeeld in de toenemende vraag naar streekproducten, regionale branding en andere vorming van binding met producent of omgeving. Dit kan in het onderwijs gestimuleerd door lectoren en de Centers of Expertises op de HBO-instellingen op dit terrein. Er is behoefte aan opleiding(en) Food in de regio rondom thema's als foodtechnologie, foodmarketing, foodketen, category-management en brandmanagement. Deze opleiding kan onderdeel uitmaken van een breder kennis- en businesscentrum (actielijn 3.2).

- 3. Verdere toepassing van (high-)technologie in met name land- en tuinbouw vraagt om technisch geschoolde medewerkers in het groene domein. Hiervoor wordt een opleiding- en kenniscentrum Smart Agri Technologies ontwikkeld.**

Actielijn: 1.4 Ontwikkeling van Opleiding- en kenniscentrum Smart Agri Technologies.

Ambassadeur: Elies Lemkes

Toelichting: HAS, Helicon, ZLTO en MKB-bedrijven actief in high-tech in land- en tuinbouw willen komen tot een opleiding/kenniscentrum waarin mensen worden geschoold in bedrijfsmatig benutten van sensorinformatie, open data, precisiesturing, input vriendelijke registraties, etc. Onderdeel van het project is ook doorvertaling van de kennis in cursussen in de bedrijven.

Onderdelen hiervan zijn de projecten : Opzetten proeftuin Geo-ICT; Unifarm EU Geo Space Office; Open data estafette; KIGO-Sensortechnologie, ICT/Geo acties met EZ partners, National Space Office, water, IPC perceelsadministratie, Introductie ARCGis

- 4. Ondernemendheid in het onderwijs en het bedrijfsleven wordt versterkt; focus op waardecreatie, samenwerking en innovatie**

Actielijn 1.5: Bevorderen ondernemendheid in de regio

Ambassadeur: (vanuit onderwijs of bedrijfsleven)

Toelichting: Ondernemerschap is één van de pijlers waardoor de regio haar huidige positie in agri&food heeft opgebouwd. Om in de veranderende omstandigheden in markt en maatschappij succesvol te kunnen blijven worden er nieuwe kwalificaties en eisen aan het (toekomstig) ondernemerschap gesteld. Centrale thema's daarin zijn waardegerichtheid, nieuwe samenwerkingsvormen en innovatie. Door zowel in het onderwijs als in het bedrijfsleven scholing, trainingen en opleidingen aan te bieden stellen we zowel studenten als ondernemers en hun medewerkers in staat deze kwalificaties zich eigen te maken.

Beoogde resultaten 2016 Programmalijn People:

Deze koers moet in 2016 de volgende resultaten met een structuurversterkend karakter opleveren;

- Er is een breed AgriFood HRM-netwerk en een op de regio toegespitste AgriFood Human Capital Agenda;
- Er zijn kennisnetwerken op het gebied van duurzame inzetbaarheid en mobiliteit van medewerkers;

- Er is een regionaal Platform waarin onderwijs en bedrijfsleven gezamenlijk op de (toekomstige) arbeidsbehoefte in regio toegesneden competentieprofielen overeenkomen;
- De regionale opleiding Foodoperator MBO-niveau heeft 200 leerlingen geschoold;
- Er is een Talentontwikkelingsprogramma AgriFood op HBO-niveau;
- Haalbaarheid voor een opleiding(instituut) gericht op Food/Foodmarketing/Foodketen is onderzocht;
- Er is een opleiding- en kenniscentrum Smart Agri Technologies.
- Er is een Center of Entrepreneurship gericht op versterking van de ondernemendheid in het onderwijs;
- Er is een Center of Expertise Food verbonden aan de HAS

Programmalijn Business: Nieuwe bedrijvigheid, ontmoeting en samenwerking, innovatievermogen en business development

Binnen dit domein richten we ons op het creëren, versterken en vernieuwen van netwerken en het vergroten van innovatievermogen van ondernemers en ondernemingen die aansluiten op de speerpunten van de regio. Ook richten initiatieven zich op het helpen van startende ondernemers en het bevorderen van ontwikkeling en innovatie in en met het midden- en kleinbedrijf. Het aantrekken van nieuwe bedrijven en doorontwikkeling van bestaande bedrijven zorgen ervoor dat in de regio de kritische massa in alle schakels van de agri&food-keten op peil blijft.

Vertrekpunt 2013

De aanwezigheid van de compleetheid en dichtheid van de agri&foodketen in de regio is de kracht van de regio die behouden en waar mogelijk versterkt moet worden. Er is op regionaal (en op Provinciaal) niveau geen samenhangend acquisitiebeleid gericht om nieuwe bedrijven die het agrifoodcluster kunnen versterken naar deze regio te halen. Er is onbekendheid van de kennis en expertise die in de (verschillende delen van de) regio aanwezig is. Daarmee wordt mogelijkheden om, op ondernemende wijze, in elkaars nabijheid (nieuwe) business te ontwikkelen en te ondernemen onbenut te gelaten. Ondernemers geven aan dat faciliteiten om hen te begeleiden bij innovatietrajecten in een aantal gevallen ontoereikend, onbereikbaar en/of onbekend zijn waardoor de kans dat een innovatie daadwerkelijk tot waarde gebracht kan worden verminderd. Dit geldt in het bijzonder voor de beschikbaarheid van (risicodragend) kapitaal, met pre-seed en seed kapitaal voor innovatie en ontwikkeling.

Koers 2020:

- 1. Doordat nieuwe bedrijven (zowel starters als sleutelspelers in de agrifood of in de cross-over-sectoren) zich vestigen in de regio en het bestaande agri&foodcluster zich heeft kunnen doorontwikkelen wordt de centrumpositie van Noordoost Brabant verder versterkt.**

Actielijn 2.1: meer startende en groeiende innovatieve agri&foodbedrijven

Ambassadeur: (vanuit BOM, Overheden of bedrijfsleven)

Toelichting: Om het agrifood-cluster ook in de toekomst op sterkte te houden is aan aantrekken van nieuwe bedrijvigheid van groot belang. Enerzijds in het faciliteren van starters (met name vanuit Ondernemerslift+) en anderzijds in het acquireren van nationale en internationale bedrijven passend binnen het AgriFood-profiel. Vanuit de samenwerking zal een gecoördineerde aanpak

ontwikkeld worden waarbij ook aangesloten kan worden bij regionale, provinciale en nationale activiteiten gericht op acquisitie en exportbevordering.

- 2. Het bevorderen van samenwerking, met name gericht op (open) innovatietrajecten en (new) business development, zowel binnen de agri&foodketen als met andere sectoren.**

Actielijn 2.2: netwerkversterking gericht op samenwerking in de agrifoodketen en met andere sectoren in de regio.

Ambassadeur: (vanuit bedrijfsleven)

Toelichting: Er is grote behoefte van ondernemers en instellingen om hun netwerk op regionaal niveau te versterken. Dit geldt zowel binnen de agrifoodketens als voor de cross-overs met andere sectoren. Er zal een programma ontwikkeld worden waar middels diverse vormen van ontmoetingen ondernemers en instellingen middels (netwerk)activiteiten, thema-bijeenkomsten, bedrijfsbezoeken, workshops, e.d. gestimuleerd worden om de samenwerking in de regio op te zoeken. Hiervoor zal "makel-schakelcapaciteit" georganiseerd worden die tot op bedrijfsniveau nieuwe verbindingen en combinaties tussen diverse sectoren, branches en expertisegebieden op bedrijfsniveau kan realiseren (match-making). Dit is front-office gericht op signaleren en aanjagen zoals ook benoemd in het Innovatieprogramma Agri&food Brabant 2020.

- 3. Het aantal succesvolle innovaties neemt toe doordat ondernemers op een gestructureerde wijze gedurende (een deel van het) innovatieproces begeleidt worden.**

Actielijn 2.3: Realisatie van AgriFood Innovatie Support (werknaam)
Ambassadeur: (vanuit bedrijfsleven)

Toelichting: Het is niet eenvoudig om succesvol te innoveren. Veel (MKB-) ondernemers geven aan dat de tijd en inspanningen om tot van idee tot realisatie te komen de beschikbare capaciteiten te boven gaan. Het Innovatieprogramma Agri&food Brabant 2020 spreekt in dit geval van het "het versterken van procescapaciteit gericht op het ontwikkelen". Om het innovatieve vermogen van ondernemers in de regio te vergroten wordt vanuit AgriFood Innovatie Support (werknaam) de ondernemer op een gestructureerde wijze begeleid en ondersteund in de diverse fases van het innovatieproces, met daarbij de nadruk op de startfase. Het onderliggende innovatieconcept wordt de komende maanden verder uitgewerkt. Daarmee moet er een instrumentarium in de regio beschikbaar komen dat ondernemers in staat stelt succesvoller te innoveren en wat de regio als innovatiecentrum voor agrifood verder versterkt.

- 4. Er is een sluitende en toegankelijke kapitaalstructuur ten behoeve van duurzame ontwikkeling en innovatie voor zowel startende als bestaande agrifoodbedrijven.**

Actielijn 2.4: realisatie van een sluitende en toegankelijke kapitaalstructuur voor startende en als bestaande bedrijven gericht op het financieren van zowel duurzame ontwikkeling als innovatie.

Ambassadeur: (vanuit bedrijfsleven, BOM)

Toelichting: In het Innovatieprogramma Agrofood Brabant 2020 wordt terecht geconstateerd dat er weliswaar stimuleringsgeld voor het agrifoodcluster

beschikbaar is, maar dat dit aanbod niet compleet, gesegmenteerd en niet altijd aansluit bij de behoefte of mogelijkheden met name in de aanjaagfase, pre-seed en early stage. Daarnaast zijn nieuwe mogelijkheden in ontwikkeling zoals het Provinciale Ontwikkelfonds en (daarbinnen) het Innovatiefonds. Tot slot zijn (private) investeringsfondsen (in de regio o.a. BLSF) en venture capital, al dan specifiek gericht op agrifood, actief die geïnteresseerd kunnen worden voor investeringen in Noordoost-Brabant. In samenhang met ondermeer de Provincie zal een sluitende kapitaalstructuur ontwikkeld worden die de investeringskracht van (ook) ondernemers in de regio moet versterken. Daarbij zal ook de toegankelijkheid van financiële middelen voor met name ondernemers, instellingen en initiatieven geoptimaliseerd worden.

Beoogde resultaten 2016 programmalijs Business:

Deze koers moet in 2015 de volgende resultaten met een structuurversterkend karakter opleveren;

- Regionaal Aquisitiebeleid AgriFood is opgesteld en in uitvoering en leidt tot nieuwvestiging van sleutelspelers in Agrifood.
- In de regio is een programma gericht op netwerkversterking in uitvoering waar ondernemers, overheden en onderwijs elkaar op diverse wijzen en rondom verschillende onderwerpen ontmoeten.
- Er is makel- en schakelcapaciteit tot op bedrijfsniveau beschikbaar waar bedrijven en instellingen een beroep op kunnen doen.
- Jaarlijks worden 20 innovatie-initiatieven ondersteund door AgriFood Innovatie Support.
- De beschikbare kapitaalstructuur is geoptimaliseerd en de bereikbaarheid voor ondernemers en instellingen is verbeterd.

Programmalijs Innovation

Innovatieclusters, Excellente toepassing van kennis, programma's sleutelgebieden, onderzoeksfaciliteiten

Activiteiten in dit domein zijn gericht op het ontwikkelen van innovatieve clusters (volgens het open innovatiemodel) in de regio waardoor innovatie, samenwerking en kennisoverdracht bevorderd wordt. Projecten in dit domein hebben tot doel om toegevoegde waarde en verduurzaming van producten en productieprocessen te realiseren door zowel ketenoptimalisatie als systeeminnovatie. Op ondernemende wijze wordt kennis en innovatie toepasbaar gemaakt gericht op het oplossen van maatschappelijke vraagstukken zowel binnen de agri&foodketen als door middel van cross-overs met health, pharma, bouw, logistiek, ICT en biobased productie

Vertrekpunt 2013

Het agrifoodcluster kent een relatief laag innovatieniveau in vergelijking met andere topsectoren. Relatief kleine marges maken substantiële investeringen lastig, de terugverdientijd is lang het risico op kopieën hoog. Focus van veel innovaties ligt bij procesinnovatie mede als gevolg van de bescheiden marges en prijsdruk. Naast verdere optimalisatie van productieprocessen ligt er echter ook een belangrijke opgave voor product- en marktinnovatie om daarmee een hogere toegevoegde waarde en onderscheidend vermogen te creëren. Samenwerking, zowel binnen de agrifoodketen als met andere bedrijven en kennisinstellingen, gericht op (open)innovatie dient verder versterkt te worden.

Koers 2020

1. **In de regio bevinden zich innovatieclusters, proeftuinen en living labs die een belangrijke rol vervullen in het realiseren van een (open)innovatie-ecosysteem.**

Actielijn 3.1: Realisatie van innovatieclusters.

Ambassadeur: X

Toelichting: In de regio zijn thans meerdere clusters in verschillende stadia van ontwikkeling. Zij kunnen beschouwd worden als proeftuinen of living labs zowel gericht op (open)innovatie binnen de agri&foodketen als vanuit de verbinding met andere bedrijven. Deze clusters zijn:

- o Innovatiecluster gericht op het gebied van Voeding/Gezondheid/Lifestyle mede als vervolg op Fhealinc met oa. het Obesity Lifestyle Intervention Centre (OLIC) en Eureka-I-Lab; geïnitieerd door oa. Jeroen Bosch Ziekenhuis in 's Hertogenbosch.
- o Innovatiecluster op het gebied van valorisatie van (dierlijke) bijstromen; Initiator o.a. Teeuwissen Groep in Cuijk.
- o Innovatiecluster Centre for Open Food&Health Innovation (COFHI) op het gebied van foodprocessing. Initiator: o.a. Marel-Stork in Boxmeer.
- o Innovatiecluster gericht op het gebied van o.a. specialistische voeding en vitaal gedrag. Initiator o.a. Hutten Catering in Veghel.
- o Innovatieclusters op het gebied van eiwitverrijking (nieuwe eiwitten) en duurzame ontwikkeling eiwitproducten waaronder het Insectcentre en Insectlab (Initiator: Attero in s-Hertogenbosch) en Platform Duurzame Ontwikkeling Eiwitproducten (Initiator Dalco Foods in Oss).
- o Innovatieclusters gericht op lifesciences; Pivot Park Oss en Westertoren Innovation Centre (WiTC) s Hertogenbosch.

De (door)ontwikkeling van de deze clusters zal verder versterkt worden ondermeer door hen te verbinden met innovatieopgaven vanuit de regio. Daarnaast zal in samenspraak met de initiatiefnemers, bekeken worden in hoeverre onderlinge samenwerking tussen (één of meerdere) clusters tot de mogelijkheden behoort. Dit kan leiden tot het ontstaan van een innovatienetwerk die een leidende rol kan gaan vervullen in het verder stimuleren en realiseren van vernieuwing in innovaties in de gehele agri&food keten.

2. **Om de innovatiekracht te vergroten wordt een kennis- en businesscenter ontwikkeld waarbij de toepassing en overdracht van kennis centraal staat.**

Actielijn 3.2 Realisatie van een kennis- en businesscentrum AgriFood

Ambassadeur: (vanuit HAS/Avans)

Toelichting: In de innovatieopgave zijn twee kernthema's te onderscheiden:

- o innovaties op het gebied van technologie
- o innovaties rondom productontwikkeling en de relatie met de consument.

Om hier een impuls aan te geven zal een centrum gerealiseerd moeten worden waar mensen en bedrijven elkaar ontmoeten en waar de sector zich laat zien. Het stimuleert de verbinding tussen het bedrijfsleven onderling en het bedrijfsleven met kennisinstellingen. De nadruk ligt op het toepassen van kennis op die hierboven benoemde 2 kernthema's. Wetenschappelijke kennis is er beschikbaar, wordt gedeeld en klaar gemaakt voor toepassing. Het is daarmee nadrukkelijk

geen nieuwe universiteit of wetenschappelijk instituut. Functionaliteit en haalbaarheid van een dergelijk centrum zal verder ontwikkeld en onderzocht gaan worden.

3. Er zijn kennisclusters (onderwerpniveau) en uitvoeringsconsortia (op programma- of projectniveau) gerealiseerd waardoor op de sleutelgebieden voor transitie en vernieuwing van de agrifood-keten.

Actielijn 3.3 Realisatie van kennisclusters en uitvoeringsconsortia en ondersteuning van uitvoeringsprogramma's op de volgende sleutelgebieden:

Ambassadeur: X

Sleutelgebied: Duurzame Waardeketens;

Hiertoe behoren initiatieven gericht waarop op nieuwe wijze waarde aan agrifood-producten wordt toegevoegd door nieuwe producten (of producteigenschappen), nieuwe productieprocessen, nieuwe vormen van het aanbieden aan consumenten. Dit alles met als doel het toevoegen van waarde aan het agrifood-product.

AgriFood zet daarbij in op:

- Ontwikkeling van nieuwe sourcings- of ketenconcepten in de "real-foodmarkt" zoals "Real Food Point" "RechtStreeks";
- Het ontwikkelen van nieuwe kwaliteitsproducten "van eigen bodem" zoals kwaliteitsvlees uit natuurgebieden of nieuwe streekgebonden producten of productconcepten zoals "Vers van Hier", "Maashorstboeren".
- Het realiseren van nieuwe verbindingen met consumenten zoals "Eet.nl/Eetcubator" of "Foodworld".
- Reductie van verspilling in de agrifoodketen.
- Ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen voor groene en blauwe diensten (evt. in combinatie met voedselproductie) zoals ondermeer "Landerij van Tosse",

Sleutelgebied: Gezonde Voeding en Lifesciences;

Hiertoe behoren initiatieven waar de maatschappelijke vraagstukken rondom voeding en gezondheid (voor mens, plant en dier) verbonden worden met business development vanuit het agrifood bedrijfsleven.

AgriFood zet daarbij in op:

- Ontwikkeling van nieuwe voedingsconcepten in de zorg zoals "Beter Eten, Beter Leven";
- Ontwikkeling van nieuwe zorgconcepten met verbinding naar land- en tuinbouw of natuur zoals "Verfrissend Zorglandschap" (Uden) of "kwaliteitsontwikkeling Landbouw&Zorg"
- Realiseren van een "One Health-aanpak" waarin gezonde mensen, gezonde omgeving en gezond mensen in samenhang in uitvoering gebracht worden.
- Ontwikkeling van specialistische voeding in de vorm van menukaarten voor bijvoorbeeld ouderen of mensen met obesitas of kanker.
- Ontwikkeling van nieuwe en gezonde voedingsproducten of -concepten voor mens, dier of plant zoals de ontwikkeling van "Stevia-productieketen" (suikervervanger).

Sleutelgebied: (ICT-) Technologie en Logistiek;

Ondermeer in het kader van de duurzaamheidopgave zal het toepassen van nieuwe (ICT) technologieën en nieuwe distributie en logistieke concepten een

versnelling in de uitvoering kunnen realiseren. Projecten in dit sleutelgebied zijn gericht op het versterken van de toepasbaarheid in agrifood.

AgriFood zet daarbij in op:

- Toepassing van nieuwe technologieën die invulling geven aan “smart farming” waardoor o.a. met minder input meer en betere output gerealiseerd kan worden in het primaire productieproces en verwerking.
- Ontwikkeling van slimme distributieconcepten waardoor agrifoodproducten eerder (verser), beter of anders in vanuit productie via verwerking uiteindelijk bij de consument of eindgebruikers komen.
- Ontwikkeling van nieuwe “high-care” gericht op verbeteren houdbaarheid, smaak e.d. in (zorg-)maaltijden zoals “Vers-Vries Coatings” .
- Nieuwe benutting digitale infrastructuur zoals ‘Bernhoven@Home’.

Sleutelgebied: Biobased en Groene Energie:

Dit zijn de initiatieven gericht op het uitwinnen en verwaarden van reststromen en bijproducten die veelal waardevolle elementen bevatten zoals vetten en functionele eiwitten.

AgriFood zet daarbij in op:

- Het stimuleren van energieproducerende productiesystemen opdat de productie van voeding en groen energie gaat opleveren zoals energieproducten uit organische reststromen, reststromen uit waterbeheer en benutting mineralen uit mestverwerking;
- Bevorderen van duurzaam ontwerpen, ontwikkelen en bouwen in agrifood (zowel stallen, kassen als bedrijfsgebouwen);
- Stimuleren van productie van groene energie ondermeer via het vervangen van asbestdaken op stallen door zonnepanelen en energie uit mest
- Duurzame eiwitverrijking uit insectenteelt ten behoeve van food, feed en pharma, gestimuleerd door een “Insectcentre” en “Insectlab”.
- Verwaarden van reststromen door omzetting in grondstoffen (functionele eiwitten of bio-actieve stoffen).
- Realiseren van een Biobased Ontwikkelingservice Oost Brabant i.s.m. BOM, SER Brabant, gemeente Boxtel, Best, Schijndel, Vught, Sint Michielsgestel, Cluster Cuijk, Essent, Van Maris Projects, HAS kennistransfer, Helicon Boxtel.

4. Bedrijven en instellingen kunnen beschikken over uitstekende onderzoeksfaciliteiten en faciliterende diensten welke deel uit maken van het open innovatie-ecosysteem.

Actielijn 3.4: Bevorderen van facility sharing op het gebied van laboratoria en diensten.

Ambassadeur: x

Toelichting:

In de regio zijn meerdere onderzoeksfaciliteiten (laboratoria en proefopstellingen) en living labs. Deze bevinden zich ondermeer in het Pivot Park Screening Centre, bij kennisinstututen (met name bij de HAS, Avans en de ROC's) en bij de ziekenhuizen. Ook bij diverse bedrijven zijn er mogelijkheden tot het uitvoeren van verschillende vormen van onderzoek. Bevorderd zal worden dat deze faciliteiten beschikbaar worden gesteld voor andere ondernemers, bedrijven of instellingen met een onderzoeksbehoefte door een actieve vorm van match-making. Mogelijk kan het invoeren van een vouchersysteem versterkend werken,

hetgeen onderzocht kan worden. Tevens zal onderzocht worden in hoeverre een dergelijke aanpak ook haalbaar is voor gespecialiseerde diensten voor met name kleine (al dan niet startende) ondernemers haalbaar is. Te denken valt aan expertise op het terrein van marketing, fiscale, financiële of juridische kennis. Het gebruik van bedrijfslocaties als praktijklocaties voor het onderwijs en onderzoek zal worden gestimuleerd. Een voorbeeld hiervan is het Praktijk Innovatie Centre Food waarin Marel-Stork en de HAS elkaar faciliteren.

Beoogde Resultaten 2016 Programmalijn Innovation:

Deze koers moet in 2016 de volgende resultaten met een structuurversterkend karakter opleveren;

- In de regio vormt een netwerk van innovatiecentra de fysieke en zichtbare pijlers in het innovatie-ecosysteem;
- Een kennis- en businesscentrum waarin bedrijfsleven en kennisinstellingen innovaties op het gebied van technologie, productontwikkeling en de relatie met de consument met elkaar kennis delen en omzetten in business, bevindt zich in de realisatiefase.
- Op de sleutelgebieden Duurzame Waardeketens, Voeding&Gezondheid, (ICT-) Technologie&Logistiek en Biobased&Energie zijn ten minste 16 kennisnetwerken en uitvoeringsconsortia gevormd die het (mede-)eigenaarschap over uitvoeringsprojecten voeren.
- Er is een vouchersysteem ontwikkeld en beschikbaar waardoor MKB-bedrijven de beschikking kunnen hebben over onderzoeksfaciliteiten in de regio.

Programmalijn Basics; Toplocaties, Vestigingsklimaat, Mobiliteit, Verbindingen Stad-Platteland

Centraal in dit domein staat de randvoorwaardelijke infrastructuur voor een sterke regio middels toplocaties, bereikbaarheid & mobiliteit en de verbindingen tussen stad en platteland. De ambitie is er op gericht om een goed woon-, werk en leefklimaat te bieden basis voor een duurzame economische ontwikkeling. Noordoost Brabant biedt haar inwoners een uitdagende omgeving, waarin het goed wonen, leven én werken is, zowel in de stad, dorp als in het buitengebied. Een omgeving waarin de ruimtelijke inbedding van de gehele Agri&Food-keten op duurzame wijze heeft plaatsgevonden.

Trekker van dit domein is primair “de overheid”, waarbij in eerste instantie de regionale samenwerking Noordoost-Brabant wordt bedoeld, maar op uitvoerend niveau meestal sprake is van één of meer gemeenten dan wel de provincie of het Rijk als uitvoerder van een project.

Vertrekpunt 2013

De 20 gemeenten en 2 waterschappen, die samen het geografische gebied Noordoost Brabant vormen werken samen vanuit een gemeenschappelijke ruimtelijk-economische strategische agenda “Richting 2020”. Met het tot stand brengen van de triple helix-samenwerking wordt deze agenda ondergebracht in de gezamenlijke strategische agenda met focus op agrifood en haar cross-overs. Vertrekpunt voor de agenda “Richting 2020” waren de volgende doelen:

- Het verbeteren van de kwaliteit van de bestaande vestigingsmilieus en het toevoegen van nieuwe kwaliteiten vestigingsmilieus, in het bijzonder voor de economische, innovatieve speerpunten van de regio;
- Het beter bereikbaar maken van de regio;
- Het vitaliseren van het landelijk gebied, door te zoeken naar nieuwe duurzame en innovatieve landbouwwormen en het versterken van de toeristisch-recreatieve potenties
- Een groenere regio

In de periode 2010 – 2013 zijn vanuit de agenda “Richting 2020” diverse resultaten behaald: de toplocaties Pivot Park in Oss en Willemspoort in Den Bosch zijn in gebruik genomen. In het kader van de herstructurering van bedrijventerreinen worden in de komende jaren 4 zgn. NIMBY-pilots in Noordoost Brabant uitgevoerd. De verbreding van de N279 is een stuk dichterbij gekomen, voor de gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat en rond de N65 is budget beschikbaar gekomen en zijn bindende afspraken tussen Rijk, Provincie en gemeenten gemaakt.

In het landelijk gebied zijn voor de landschappen van allure de Maashorst en het Groene Woud ambitieuze plannen ontwikkeld waarin natuur en economie samen beter tot hun recht kunnen gaan komen. Deze agenda met aangescherpte doelen vormt het vertrekpunt voor de programmalijn “Basics” in dit uitvoeringsprogramma.

Koers 2020:

- 1. De regio beschikt over 5 toplocaties gericht op waar clusters van bedrijven en instellingen beschikken over faciliteiten die duurzame ontwikkelingen en innovaties bevorderen.**

Actielijn 4.1: Realiseren van 5 toplocaties die fungeren als fysieke centra voor vernieuwing.

Toelichting: Vestigingscondities voor modern ondernemerschap spitst zich steeds meer toe op het deel uit maken van een clusters die fysieke “centra voor

vernieuwing" zijn. Bedrijventerreinen waar bedrijfsleven, zorginstellingen, onderzoek en kennis bij elkaar komen en nieuwe concepten en producten ontwikkelen samen met andere sectoren zoals Pharma (Oss), Cure en Care (Boxmeer, Uden). Tevens dienen er mogelijkheden te zijn voor het gezamenlijk benutten van faciliteiten.

Centra waar deze vernieuwing zich concentreert binnen de regio zijn:

1. Willemspoort Food & Health Campus, 's-Hertogenbosch
2. Pivot Park, Oss
3. Foodpark Veghel
4. Zorgpark Uden
5. Health Campus Boxmeer

2. De regio biedt een vestigingsklimaat stimulerend voor het realiseren van duurzame ontwikkelingen en innovaties.

Actielijn 4.2: Realiseren van een innovatiebevorderend vestigingsklimaat.

Toelichting: In de regio zijn momenteel meerdere clusters in diverse stadia van ontwikkeling. Voorbeelden zijn o.a.: Foodworld (Veghel), Obesity Lifestyle Intervention Centre (OLIC) en Eureka-I-Lab (beide in 's-Hertogenbosch), Verfrissend Zorglandschap (Uden) en een innovatiecluster rond verwaardiging van dierlijke bijstromen (Land van Cuijk). Deze en andere initiatieven vragen om een goede ruimtelijke inpassing, de samenwerkende gemeenten en waterschappen sturen daar actief op.

Dankzij de in 2011 door provincie en gemeente vastgestelde regionale agenda bedrijventerreinen beschikt de regio over een afsprakenkader hiervoor, waaraan in de komende jaren uitvoering gegeven wordt zoals de realisatie van reguliere bedrijventerreinen (bijv. Heesch-West) en de herstructurering van bestaande bedrijventerreinen en bedrijfsverplaatsingen (via NIMBY-pilots), waardoor ook voor andere bedrijven dan de agrifood sector een goede plek geboden wordt in de regio.

3. De bereikbaarheid en mobiliteit in de regio is duurzaam (veilig, zuinig en schoon) en van hoog niveau, wat de aantrekkelijkheid van de regio vergroot.

Actielijn 4.3: Er wordt uitvoering gegeven aan een in 3O-verband opgesteld maatregelenpakket voor de realisatie van de regionale bereikbaarheids- en mobiliteitsopgaven uit de Brabantse Gebiedsagenda.

Toelichting: Met het voorkomen, verkorten, veranderen en verschoneren van de mobiliteit wordt een duurzame ontwikkeling van de regio beoogd. In 2013 wordt in 3O-verband een maatregelenpakket opgesteld. Iedereen helpt mee om de bereikbaarheid en mobiliteit te verduurzamen, overheden faciliteren en stimuleren waar nodig. Er is een platform waarop kleinere en grotere initiatieven ontplooid kunnen worden in een samenspel van onderwijs, overheid, ondernemers en overige intermediairs. De maatregelen zullen in de periode van 2014-2020 in concrete uitvoeringsprojecten en opgaven worden vertaald, welke onderdeel zullen zijn van het bij deze agenda horende uitvoeringsprogramma.

Belangrijke opgaven zijn (en blijven) in dit kader:

- het verder ontwikkelen en versterken van de A2 tot een internationale economische ontwikkel- en kennis-as door enerzijds de infrastructurele ontwikkeling van weg en spoor, anderzijds de gebiedsontwikkeling van Avenue2 's-Hertogenbosch;
- verbreding van de N279 en de gebiedsopgave N65;

- verbetering van de toegankelijkheid van de havens van Oss en Veghel en
- realisatie van de omlegging van de Zuid-Willemsvaart;
- realisatie van het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS), op het traject Eindhoven-Utrecht heeft het positieve effect van meer intercity's en goederenvervoer, maar de negatieve effecten hiervan op doorsnijdingen en omwonenden moeten zoveel mogelijk worden beperkt ten behoeve van de leefbaarheid;
- andere belangrijke spooropgaven zijn de verruiming van de capaciteit op de Maaslijn (door de uitvoering van benuttingswerkzaamheden, verdubbeling en/of elektrificering), de verdubbeling van de spoorlijn 's-Hertogenbosch – Nijmegen en de realisatie van een aantal nieuwe stations (o.a. Den Bosch Maaspoort en Oss-West);

4. Er worden duurzame verbindingen gerealiseerd tussen ontwikkelingen ten aanzien van natuur en landschap, stad- en dorp en economie.

Actielijn 4.4: Realiseren van duurzame verbindingen tussen natuur, stad en dorp en economie.

Toelichting: Noordoost-Brabant wil koploper zijn in de transitie van het landelijk gebied. Daartoe behoort de opgave om de ruimtelijke kwaliteit van de stad-landrelaties te verbeteren en duurzame, nieuwe economische initiatieven te ontplooiën. In samenhang met het ontwikkelen van bijv. de recreatieve en toeristische bedrijvigheid ontstaan hier kansen voor nieuwe verdienmodellen in agrifood. Een belangrijk aspect hierbij vormt de verankering van de ruimtelijke plannen vanuit de regio met landelijke en provinciale plannen. Doel is een vernieuwende bedrijfsvoering in de landbouw en veeteelt helpen tot stand brengen met een toonaangevende plaats in de agrifoodketen enerzijds en nauw afgestemd op haar directe omgeving anderzijds. De maatschappelijke acceptatie bepaalt immers in belangrijke mate de ruimte voor nieuwe bedrijven of bedrijfsvormen die samenhangen met de agrifoodsector. Voorts zijn ecologische en milieuvraagstukken hierbij van groot belang. Alleen als deze elementen goed in balans zijn kan sprake zijn van een duurzame transitie van het landelijk gebied. Deze actielijn vraagt derhalve actieve ingrepen in de fysieke ruimte. Vanuit het project Groenblauwe structuren heeft de regio een aantal gebiedsopgaven gedefinieerd die er toe zullen leiden dat er meer regionale samenhang ontstaat tussen de in ons gebied aanwezige grote groene gebieden. Deze opgaven zijn van groot belang vanwege het leefklimaat in de regio en in het kader van waterveiligheid, waterhuishouding en ruimtelijke beleving en inpassing. Voorts vraagt deze actielijn om actieve koppeling tussen natuurontwikkeling en economische activiteiten. Bij de twee Landschappen van Allure "De Maashorst" en "Het Groene Woud" staat de koppeling van natuur aan economische activiteiten centraal. In de zuidelijke Maashorst betreft dit bijvoorbeeld het realiseren van nieuwe combinaties op gebied van zorg & gezondheid met voeding, natuur en toerisme & recreatie, waardoor een regionaal centrum voor gezondheid en vitaliteit ontstaat (Zorglandschap Uden). In het noordelijk deel van de Maashorst vult het project 'Landerij van Tosse' nieuwe concepten in, onder het motto "Proef het landschap". Ook worden er binnen de Maashorst en Het Groene Woud nieuwe verdienmodellen ontwikkeld om de kwaliteit van natuur en landschap te behouden en te versterken (o.a. Driften & Dreven in Landerd). Daarnaast zijn er meerdere initiatieven gericht op stadslandbouw (Urban Farming) die de verbinding tussen burger en consument met de agrifood-sector versterken. In de derde plaats gaat het in deze actielijn om het kernbegrip "duurzaamheid". Voor de regio betekent dit inzetten op een zgn. circulaire economie: ervoor zorg dragen dat grondstoffen en energie in een zo efficiënt mogelijke cirkel worden gebruikt en hergebruikt voor de behoeften en productie binnen de regio en alle facetten die hiermee samenhangen. Dit zien we terug in de wijze waarop aan de vele projecten in de

programmaliijnen Business en Innovation vorm wordt gegeven en in regionale initiatieven als het Biomassaplein in Boxtel.

Deze actielijn gaat ook over "maatschappelijk draagvlak" ofwel sociale verbinding. Binnen de regio zijn tal van initiatieven ontplooid om tot nieuwe oplossingen en ideeën te komen. Agrifood kan bij uitstek het platform bieden om gezamenlijk met agrariërs, bedrijfsleven, kennisinstellingen en bewoners te komen tot oplossingen. De rol van de overheid dient hierin een stimulerende, ondersteunende en verbindende te zijn ondermeer middels gebiedsdialogen. Dit geldt in het bijzonder voor de vraagstukken rondom de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij.

- 5. Werkgevers in andere dan de speerpuntsector Agrifood, zoals bijv. de sectoren zorg, techniek en services in de regio Noordoost Brabant beschikken over goed en voldoende personeel door onder meer een goede aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt, iedereen doet mee, organiseren van de achterban van werkgevers/sectoren, strategisch HRM beleid, leven lang leren.**

Actielijn 4.5: Realiseren van de acties in het Uitvoeringsprogramma 5* Noordoost Brabant Werkt! 2013-2015 door werkgevers, onderwijs en overheden

Om economische diversiteit te stimuleren moet de regio ervoor zorgen dat bedrijvigheid van uiteenlopende branches zich er thuis voelt en thuis blijft voelen, van werken aan huis tot en met bovenregionale bedrijventerreinen. De huidige agrologistieke keten inclusief de aanwezige food, health en farmasector zorgen voor relatief veel arbeidsplaatsen. Het is de opgave om die kracht zich verder op een duurzame wijze te laten ontplooiën tot voordeel van de regio als geheel. Omwille van de economische soliditeit is het noodzakelijk om meer hoger- en beroepsonderwijs naar de regio te halen, waarbij we niet uit het oog verliezen de basis van zo'n 60% MBO opgeleide inwoners mee te nemen in de nieuwe economie.

Een duurzame arbeidsmarkt is een arbeidsmarkt die in balans is. Wij richten ons op vergroting van kennis en vaardigheden van een zo breed mogelijke groep mensen binnen de regio. Hierdoor wordt de deelname aan de arbeidsmarkt en daarmee het toekomstperspectief van mensen die van oudsher een afstand hebben tot de arbeidsmarkt, zoals allochtonen jongeren, gehandicapten en senioren in de regio vergroot.

Te bereiken resultaten 2016 Programmalijn Basics:

Deze koers moet in 2016 de volgende resultaten met een structuurversterkend karakter opleveren:

- Ontwikkeling van 5 toplocaties in de regio;
- De regio staat bekend om haar vestigingsklimaat gericht op het bevorderen van duurzame ontwikkeling en innovaties;
- Er wordt uitvoering gegeven aan een omvangrijk maatregelenpakket voor de regionale bereikbaarheids- en mobiliteitsopgaven;
- Er zijn 5 aansprekende projecten op het snijvlak van stad-platteland waar op ondernemende wijze verbindingen, hetzij fysiek, hetzij in maatschappelijk opzicht worden gerealiseerd;
- Goed en voldoende personeel voor werkgevers in de zorg, techniek en services

5. Communicatie

Branding, events, herkenning en erkenning

Ambitie 2020

1. Regio Noordoost-Brabant wordt erkend als innovatieve topregio Agri&food wat blijkt uit een top 3 notering in (mogelijk op te zetten) een relevante ranking en vermeldingen in provinciale, nationale en Europese (beleids-)programma's.
2. Ten minste 25 bedrijven uit de regio maken gebruik van de regiobranding in hun eigen marketing en communicatie-activiteiten.
3. Jaarlijks nemen minimaal 50.000 mensen deel aan publieks-events waarbij zij in contact komen met agri&food en is er een toonaangevend Business-to-Business event op het gebied van agrifood in de regio.
4. De regio voert een permanente B-to-C en B-to-B campagne om haar boodschap over te brengen, ondermeer via evenementen, multimediale uitingen en het mobiliseren van ambassadeurs. Hiervoor wordt een samenhangend uitvoeringsplan ontwikkeld en uitgevoerd gericht op evenementen en festivals die de doelstellingen van Agrifood versterken.
5. Er is maatschappelijk draagvlak voor de agri&foodstrategie in de regio, dat blijkt uit meerjarige financieringsafspraken vanuit deelnemende overheden.

Actielijnen

1. "De agri&foodregio in kaart"; Het adequaat in beeld brengen van het agrifoodcomplex in termen van bedrijven, instellingen, netwerken, economische en maatschappelijke waarden en monitoring van trends en ontwikkelingen
2. "De agri&foodregio op de kaart"; Brandingsprogramma van de regio ontwikkelen en uitvoeren
3. Participeren in minimaal 2 publieksevents en 1 Business-to-Business event die gehouden worden in de regio zoals Dutch Agri&Food Week, Slokdarmfestival, FoodVision, Foodtechnology Week, European Region of Gastronomy.
4. Het valideren van de propositie "Slimste agri&food regio van de wereld" door deelname en/of ontwikkeling van een competitie in deze uiterlijk in 2020.

Agri&food organisatie

Om invulling te geven aan de koers is een krachtige en compacte ontwikkelingsorganisatie noodzakelijk. De activiteiten van deze organisatie bestaan uit:

- Programma- en projectontwikkeling;
Het faciliteren van programma's en projecten die een bijdrage leveren aan de agri&foodstrategie.
- Programma- en projectuitvoering;
Voor een aantal programma's en projecten kan de uitvoering bij de agri&food organisatie zelf komen te liggen.
- Regie&Coördinatie;

Juist vanwege de betrokkenheid van vele partijen en hun onderlinge diversiteit is regie en/of coördinatie noodzakelijk om de agri&foodstrategie in praktijk te kunnen brengen

- **Communicatie:**
Communicatie, zowel in termen van PR als PA en zowel binnen de regio als daarbuiten is een cruciale activiteit in de gekozen strategie.
- **Monitoring;**
Van belang is te meten of de ingezette acties tot het gewenste resultaat hebben geleid.

CONCEPT

AgriFood Noordoost Brabant

Uitvoeringsprojecten

CONCEPT

Overzicht uitvoeringsprojecten per actielijn

Datum: augustus 2013

(projectstatus: U= in uitvoering / O = in ontwikkeling / I = projectidee)

Programmalijn People:

Beroepsgericht opleidingsaanbod, goed ondernemerschap, evenwichtige arbeidsmarkt en excellente agri&food kennis

Actielijn 1.1: Verbetering match vraag en aanbod kwalitatief en kwantitatief

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Uitvoeringsprogramma 5*Noordoost Brabant Werkt! 2013-2015; actielijn Goed en Voldoende personeel voor Agro&Food	Goed en voldoende personeel in 4 speerpuntsectoren w.o. Agro&Food	Regionale overheden, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen in 5*NOB Werkt!	U
Bedrijvennetwerk Food&Feed	Bedrijvennetwerk gericht op gezamenlijke vraagbundeling en invulling (toekomstige) personeelsvraag.	Bedrijfsleven	U
Opzetten regionaal AgriFood HRM-Netwerk	Kennisuitwisseling, ontwikkeling strategisch HRM-beleid, onderlinge samenwerking	Bedrijfsleven Bedrijvennetwerk Food&Feed	I
Kennissetwerken Duurzame inzetbaarheid (actielijn werkgevers aan zet in 5*NOB Werkt!)	Kennisuitwisseling	BZW in 5*NOB Werkt!	I
Mobiliteitsprogramma AgriFood	Uitvoeringsprogramma dat mobiliteit van werknemers (tussen bedrijven) bevordert.	BZW in 5*NOB Werkt! / ZLTO	I
Stichting Kwalitatief Personeel Varkenshouderij	Stimuleren goed werkgeverschap in de varkenshouderij	Varkenshouderij-ondernemers	U

Actielijn:1.2 Opleidingsaanbod sluit aan bij (toekomstige) behoefte bedrijfsleven

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Opleiding foodoperators op MBO-niveau (2-3-4)	Functiegebonden opleiden van foodoperators met directe koppeling naar bedrijven.	Food&Feed (Mars, DMV Campina e.a.) ism ROC's	U
Platform "Regionale Competentieprofielen"	Ontwikkeling regiospecifieke competentieprofielen	Onderwijsinstellingen MBO ism bedrijfsleven	I
Talentontwikkeling: HBO-3 Minor Total Proces Management (TPM) AgriFood	Bestaande TPM-minor vertalen naar Agrifoodsector	Avans/HAS en ism bedrijfsleven	I
Ontwikkelen Startersbeurs	HBO/WO afgestudeerden werkervaring bieden in agrifood-sector	Food&Feed, Greenport Venlo, Food Connection Point, HAS e.a.	O

Actielijn:1.3 Realisatie Opleiding(en) Food/Foodmarketing/Foodketen

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Center of Expertise Food (businessplanfase)	Versterken kennisontwikkeling Food	HAS	O
Haalbaarheidsstudie Opleidingen Food/Foodketen	Haalbaarheid toonaangevend kenniscentrum	kennisinstellingen	I

Actielijn:1.4 Realisatie Opleiding- en Kenniscentrum Smart Agri Technologies

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Opleiding- en Kenniscentrum Smart Agri Technologies	Opleiding en kenniscentrum gericht op het bedrijfsmatig benutten van precisielandbouw en geo-informatie in het groene domein.	Helicon, HAS, ZLTO en MKB-bedrijven	O

Actielijn 1.5: Bevorderen ondernemendheid

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Atelier Waarden van het Land	Incompany en open leergangen voor ondernemers, bestuurders en professionals gericht op fundamentele vraagstukken in agri&food	Stichting Waarden van het Land waarin samenwerken oa Rabobank, Friesland Campina, ZLTO, Agrifirm, VION, Cosun	U
NCR Minor Coöperatief Ondernemerschap	HBO minor gericht op nieuwe coöperatief ondernemen	NCR	O
Center of Entrepreneurship	Ondernemendheid in het MBO/HBO-onderwijs vergroten, Topklas Ondernemen, Topklas Innovator	Ondernemerslift +	U
JOOST	Ondernemerschapprogramma gericht op (toekomstige) agrarische ondernemers	ZLTO, BAJK	U

Programmalijn Business:**Nieuwe bedrijvigheid, ontmoeting en samenwerking, innovatievermogen en business development****Actielijn 2.1: meer startende en groeiende innovatieve agri&foodbedrijven**

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Begeleiden en faciliteren starters	In 6 jaar 150 startende bedrijven, waarvan 100 via Ondernemerslift+	Ondernemerslift+	U
Regionaal Acquisitiebeleid AgriFood opstellen in en uitvoering brengen	Nieuwvestiging van bedrijven die het agrifoodcomplex versterken.	BOM, Overheden	I

Actielijn 2.2.: netwerkversterking gericht op samenwerking in de agrifoodketen en met andere sectoren in de regio.

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Programma Netwerkversterking	Versterken netwerk op regionale schaal zowel binnen AgriFood als door cross-overs met andere sectoren	Stichting AgriFood ism KvK, Syntens, Industriële Kringen en ondernemersverenigingen e.d.	O
Realiseren Frontoffice met makel-schakelcapaciteit	Op tot op bedrijfsniveau kunnen realiseren van samenwerkingen zowel binnen AgriFood als door cross-overs met andere sectoren	Stichting AgriFood ism Provincie en BOM	O

Actielijn 2.3: Realisatie van AgriFood Innovatie Support (werknaam)

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Ontwikkeling Instrumentarium AgriFood Innovatie Support (werknaam)	Inhoudelijk concept gericht op innovatiebegeleiding	Stichting AgriFood	
Realisatie AgriFood Innovatie Support (werknaam)	Innovatiefaciliteit gericht op het verhogen van het aantal succesvolle innovaties.	Stichting AgriFood	

Actielijn 2.4: Realisatie van een sluitende en toegankelijke kapitaalstructuur voor startende en als bestaande bedrijven gericht op het financieren van zowel transitie als innovatie.

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Realisatie van een sluitende kapitaalstructuur	Beschikbaarheid van financieel instrumentarium per ontwikkelingsfase	BOM, Provincie, Ondernemerslift+	I
Verbetering van toegankelijkheid van financieel instrumentarium	Toegankelijkheid van financieel instrumentarium verbeteren	BOM, Provincie, Ondernemerslift+, BZW	I

Programmalijn Innovation**Innovatieclusters, Excellente toepassing van kennis, onderzoeksfaciliteiten programma's sleutelgebieden****Actielijn 3.1: Realisatie van innovatieclusters.**

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Innovatiecluster gericht op het gebied van Voeding/Gezondheid/Lifestyle in 's Hertogenbosch.	Realiseren open innovatiecluster mede als vervolg op Fhealinc met oa. het Obesity Lifestyle Intervention Centre (OLIC) en Eureka-I-Lab	JBZ e.a.	O
Innovatiecluster op het gebied van valorisatie van (dierlijke) bijstromen; in Cuijk	Realiseren van deels open innovatiecluster met onderzoeksfaciliteiten	Teeuwissen Groep, HAS ROC Leigraaf, gem. Cuijk e.a.	O
Innovatiecluster Centre for Open Food&Health Innovation (COFHI) in Boxmeer.	Realisatie open innovatiecluster op het gebied van foodprocessing.	Marel-Stork, HAS e.a.	
Innovatieclusters op het gebied van eiwitverrijking (nieuwe eiwitten) en duurzame ontwikkeling eiwitproducten waaronder het Insectcentre en Insectlab (Initiator: Attero in 's-Hertogenbosch) en de Brabantse Bonen Burger (Initiator Dalco Foods in Oss).	Realisatie Insectlab en InsectCentre in 's Hertogenbosch;	HAS, Attero, Venik, WUR e.a.	O
	Realisatie Platform voor duurzame ontwikkeling van eiwitproducten in Oss	Dalco Food, telers, HAS, ZLTO e.a.	U
Innovatieclusters op het gebied van lifesciences in Oss en 's Hertogenbosch	Doorontwikkeling Pivot Park	BOM, MSD e.a.	U
	Westertoren Innovation Centre (WiTC)	WiTC	U
Innovatiecluster op het gebied van o.a. specialistische voeding en vitaal gedrag in Veghel.	Realisatie open innovatiecluster	Hutten Catering e.a.	U

Actielijn 3.2 Realisatie van een kennis- en businesscentrum AgriFood

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Haalbaarheidstudie kennis- en businesscentrum	Functionaliteit en haalbaarheid vaststellen	Avans, HAS e.a.	I

Actielijn 3.3 Realisatie van kennisclusters en uitvoeringsconsortia en ondersteuning van uitvoeringsprogramma's op sleutelgebieden

Sleutelgebied Duurzame Waardeketens

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Real Food Point	Ontwikkelen nieuw sourcingsconcept in de real food markt	Ondernemer, ZLTO	O
Rechtstreeks	Ontwikkeling franchiseformule en – organisatie voor producten van het land.	Ondernemer, ZLTO	O
Maashorst			
Ketenontwikkeling Vlees uit Natuurgebieden	Ontwikkelen van een ketenorganisatie voor het produceren en distribueren van natuurvlees.	Coöperatie NatuurVlees	U
Streekmerk op de kaart	Ontwikkeling van een regionaal streekmerk	Vers van Hier (Boekel), Heerkens, Hutten, telers, ZLTO	U
Eet.nl/Eetcubator	Nieuwe winkelformule en ontwikkelcentrum voor food	Eet.nl, HAS, Avans KW1 College e.a.	O
Landerij van Tosse	Realisatie vernieuwende verbindingen stad-platteland	St. Landschapsbeheer, gem. Oss, Provincie, Dalco, HAS, Dichterbij.	U
Plantparadise	Marktgeraad maken van een nieuwe supply chain voor het kweken, verhandelen en leveren van groente, fruit, kruiden en sierteelt.	Plantlab, HAS, Imtech, Priva.	O
MVO expeditie Food	Ondersteunen bedrijven bij verder ontwikkelen van duurzaamheidsinitiatieven	HAS, MVO Nederland branchever. VBZ	U
Duurzaamheid in keten van fruit en groenteverwerkende industrie.	Inzichtelijk maken van duurzaamheidsperformance van gerealiseerde als nog te realiseren duurzaamheidsinitiatieven	Vigef (branche-org) oa Ardo	U
Bodem als basis voor duurzame landbouw	Stimuleren duurzaam bodembeheer.	Waterschap Aa&Maas, BMF, ondernemersgroep ZLTO	

Sleutelgebied Voeding en Gezondheid

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Beter Eten Beter Leven	Ontwikkelen en realiseren van nieuwe foodconcepten in zorgsector	Prov.Raad Gezondheid, Brabant Zorg, Diverzio, WUR, Deli XL, ZLTO e.a.	U
Verfrissend Zorglandschap			
Ontwikkeling producten voor mensen met slikproblemen	Productontwikkeling	HAS, Vatalis Zorggroep, cateraar	O
Specialistische menukaarten	Ontwikkeling van 4 menukaarten gericht op specialistische voeding voor ouderen, oncologiepatiënten en mensen met allergie en obesitas	JBZ, Hutten, WUR e.a.	O
Stevia	Ontwikkeling van een productieketen voor suikervervangers voor toepassing in health	Bodec, Futuredrinks, Streekselecties, TNO, Avans, HAS, ZLTO e.a.	U
Healthy Fruit Snacking	Concept-ontwikkeling voor gezonde, gedroogde exotische snacks en op basis van Hollandse producten (peren, asperges)	RVJ Eurasia, telers, ZLTO	U
Ontwikkeling van grondstoffen voor speciale voeding (caseïnaten voor klinische voeding, baby-, dieet- en sportvoeding)	R&D-project	DMV Friesland Campina e.a.	
Kenniscluster Ideale Diervoeding	Consortiavorming rondom nieuwe diervoedingsconcepten	voerleveranciers HAS, Feed Design Lab, WUR, ondernemersgroep ZLTO,	I
Programma One Health	Programma gericht op integrale uitvoering van relatie dierlijke en humane gezondheid (gezonde mensen, gezonde omgeving en gezonde dieren). Diverse deelprojecten	Prov.Raad Volksgezondheid, GGD, Brab.Keninisnetwerk Zoönosen, Provincie Noord-Brabant, voerleveranciers, dierenartsen, ZLTO	U

Sleutelgebied Technologie en Logistiek

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Vers Vries Coatings	Concept-ontwikkeling door toevoeging natuurlijke coating over maaltijden	Bruins Holding, Rousselot, Hutten, DSM, Stork Marel	U
Bernhoven@Home	Kennis, diensten en service vanuit ziekenhuis en diagnostisch centrum via online-applicatie	Hutten, WUR, HAS, CZ, Sermos e.a.	U
Development center Packaging	Kennis- en productontwikkeling	HAS, Bunzl, Design Ac. ea	I
Kenniscluster Ontwikkeling Logistieke Hotspots	Consortiavorming rondom nieuwe distributieconcepten	Bedrijfsleven, overheden, kennisinstellingen	I
Programma Smart Farming	Programma gericht op toepassing van precisielandbouw en geo-informatie	Ondernemersgroepen ZLTO, kennisinstellingen, bedrijfsleven	O
Cross-over Agrifood en ICT i.s.m. de Jamfabriek	Ontwikkelen en uitvoeren van een strategische agenda voor de cross-over ICT/technologie/Creatieve sector en agrifood	Tribal, Digibiz, Avans, BIM, gem. s Hertogenbosch.	O

Sleutelgebied Biobased en Groene Energie

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Biomineralfabriek Cuijk	Opwaarderen van voorgedroogde dierlijke mest tot hoogwaardige bio-mineralenkorrel	Essent, ZLTO	O
Kenniscluster Duurzaam Ontwerpen, Ontwikkelen en Bouwen in agrifood	Nieuwe innovatieve duurzame bouwconcepten in agrifood (zowel stallen, kassen, gebouwen).	Dome X (Oss) met diversiteit aan betrokken bedrijven en instellingen	I
Algendak	Mestverwaarding via de kweek van algen als basis voor diervoeding	Heibouw, van Maris	O
Asbest eraf, Zonnepanelen erop	Vervanging van asbestdaken door zonnepanelen op agrarische gebouwen	ZLTO, verzekeraars, asbestverwijderaars, e.a.	U
International Insectcenter en Insectlab	Onderzoeksbedrijf voor grootschalige insectenkweek (productie en processing)	Attero, HAS, WUR, Venik Coppens diervoeding e.a.	O
Ontwikkeling duurzame regionale producten op basis van reststroom levensmiddelen	Opzetten nieuwe keten rondom verwaarding reststromen productieproces groeten en fruit.	Vendinova telers, ZLTO, HAS, Hessing e.a.	U
Vergroening WKK	Verwaarding van restproducten van natuur en landschapsonderhoud	ZLTO	O
Carbon Credits	Systematiek ontwikkelen om CO2 productie op agrarische bedrijven vast te leggen en vervolgens CO2 productie te stimuleren.	WUR, Alterra, CLM, Ondernemersgroep ZLTO	O
Realisatie Biobased ontwikkelservice Oost Brabant,	Platform gericht op stimuleren biobased economy.	BOM SER Brabant, gemeente Boxtel, Best, Schijndel, Vught, Sint Michielsgestel, Cluster Cuijk, Essent, Van Maris Projects, HAS kennistransfer, Helicon Boxtel.	O

**Programmalijn Basics;
Toplocaties, Vestigingsklimaat, Mobiliteit, Verbinding Stad-Platteland en Waardering**

Actielijn 4.1: Realiseren van 5 toplocaties die fungeren als fysieke centra voor vernieuwing.

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Ontwikkeling Willemspoort Food&Health Campus	Realisatie toplocatie	Gemeente s Hertogenbosch, BOM, BIM e.a.	0
Doorontwikkeling Pivot Park	Realisatie toplocatie	Gemeente Oss, BOM e.a.	0
Foodpark Veghel	Realisatie toplocatie	Gemeente Veghel e.a.	0
Zorgpark Uden	Realisatie toplocatie	Gemeente Uden, Ziekenhuis Bernhoven e.a.	0
Health Campus Boxmeer	Realisatie toplocatie	Gemeente Boxmeer, Maasland Ziekenhuis e.a.	0

Actielijn 4.2: Realiseren van een innovatiebevorderend vestigingsklimaat

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Programma Breedband Buitengebied	Ontwikkelen van een aanpak die aan leg van breedband-internet in de zgn. witte en grijze gebieden in de regio haalbaar maakt door financieringscapaciteit en inzet te bundelen van inwoners, aan te sluiten bedrijven en partners die in diverse aspecten van aanleg, beheer en doorontwikkeling voorzien.	Provincie, gemeenten, ZLTO, bedrijfsleven e.a	0
Ontwikkeling Regionaal Vestigingsbeleid			

Actielijn 4.3: Er is een regionaal mobiliteitsplatform vanuit onderwijs, overheid, ondernemers en overige intermediairs gericht op het gezamenlijk ontwikkelen van initiatieven.

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Realisatie regionaal mobiliteitsplatform	Delen en afstemmen van duurzame mobiliteitsinitiatieven	Ondernemers, overheden, kennisinstellingen en betrokken intermediairs	I
Ontwikkeling logistieke hotspots	Nieuwe of verbeterde distributie- en transportmodaliteiten	Ondernemers, overheden	O

Actielijn 4.4: Realiseren van duurzame verbindingen tussen natuur, stad en dorp en economie.

<i>Uitvoeringsprojecten</i>	<i>Doelstelling</i>	<i>Projectpartners</i>	<i>status</i>
Ondernemende EHS	Realisatie EHS middels integratie natuurproductie in agrarische bedrijfsvoering	ZLTO, Provincie, natuur-/terreinbeheerders e.a.	O
Aware	promotie van duurzaam geproduceerd varkensvlees gericht op Nederlandse consument (en jeugd) om het imago van varkensvlees te verbeteren en informatie te verschaffen over de bovenwettelijke duurzame productie van varkensvlees (in het bijzonder dierenwelzijn zoals het 1 ster vlees).	Europese Commissie, Dienst Regelingen, de ZLTO, producentengroep van varkenshouders	O
Programma "Boeren met Buren" (incl. gebiedsdialogen)	Aanpak voor bedrijfsontwikkeling op individueel bedrijfsniveau op 4 niveau's: - Dichtbij huis (buren), woongenot, veiligheid, gezondheid. - Gebied (omgeving), leefbaarheid, natuur en landschap. - Provincie (milieubeleid), milieu, water, emissies. - Landelijk (milieubeleid), emissies	ZLTO, Provincie Noord Brabant, Vereniging Brabantse gemeentes, Verbond van den Bosch, kennisinstellingen, banken e.a.	
Programma Pure Hubs	Realisatie Verbinding Stad-Platteland door ondernemende initiatieven mogelijk te maken	Provincie, HAS, ZLTO, Vrijtijdshuis Brabant, SRE e.a.	U